

📺 Свет кіно — неверагодна цікавы і займальны. Добрае кіно зачароўвае, здзіўляе, захапляе і ўражвае. Для многіх людзей прагляд любімага фільма — ні з чым не параўнальнае задавальненне. А часам і сапраўднае свята! Разам з героямі кінастужкі мы радуемся або сумуем, трапляем у разнастайныя прыгоды, робімся сведкамі адвагі і мужнасці, змагаемся за гонар і справядлівасць.

Мінулае і будучыня дзякуючы кінамастацтву ператвараюцца ў яркі зрокавы вобраз і ад гэтага робяцца больш блізкімі і зразумелымі.

§ 20. ПАХОДЖАННЕ КІНАМАСТАЦТВА

Гісторыя кіно надзвычай цікавая. Пачалася яна задоўга да афіцыйнай даты яго нараджэння. А менавіта з дзіўнай здольнасці чалавека *назіраць* за навакольным светам і жадання любым спосабам *фіксаваць* самыя дробныя рухі людзей, прадметаў і з'яў гэтага свету.

«Чароўныя ліхтары»

Першыя кінаапараты. Самым важным вынаходствам чалавека ў гісторыі кіно стаў «чароўны ліхтар». Ён змяшчаў у сабе тэатр ценяў і складаўся са знешняй абалонкі і крыніцы святла, напрыклад лампы або электрычнай лямпы. Выявы фіксаваліся на пласцінах са шкла і нагадвалі сучасныя слайды. Калі прыгледзецца да формы «чароўнага ліхтара», можна заўважыць, што менавіта ён — папярэднік сучаснага кінапраектара.

Першы кінаапарат афіцыйна запатэнтавалі браты Люм'ер. З яго дапамогай 28 снежня 1895 года Луі і Агюст Люм'ер у Гранд-кафэ на бульвары Капуцынак у Парыжы прадэманстравалі свае фільмы. У гэты дзень і быў пакладзены пачатак кіно як новага віду мастацтва!

Першыя фільмы. Першыя фільмы братаў Люм'ер былі кароткія — каля 50 секунд. Самым папулярным быў фільм «Паліты палівальшчык». Гэта гісторыя пра тое, як хлопчык, стоячы за спінай садоўніка, які паліваў кветкі, наступае на шланг з вадой. Хлопчык рэзка прыбірае нагу са шланга, і садоўнік нечакана аблівае сябе. Простая гісторыя, расказаная з дапамогай новых мастацкіх сродкаў, выклікала ашаламляльную цікавасць.

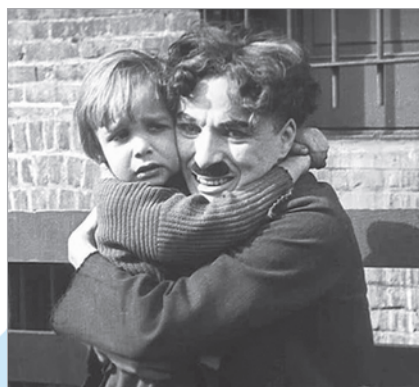
На кінапаказе братаў Люм'ер пабываў вядомы ілюзіяніст Жорж Мельес. Фільмы здаліся яму сумнымі і аднастайнымі. Таму ён звярнуў увагу на забаўляльны бок кіно — трукі і спецэфекты. У фантастычнай стужцы «Падарожжа на Месяц» ён выкарыстаў новыя

Кадр з фільма
«Паліты палівальшчык»
(рэжысёры Луі і Агюст Люм'ер)

Кадр з фільма
«Падарожжа на Месяц»
(рэжысёр Жорж Мельєс)

Кадр з фільма «Малыш»
(рэжысёр Чарлі Чаплін)

Кадр з фільма
«Чараўнік краіны Оз»
(рэжысёр Віктар Флэмінг)

прыёмы — стоп-кадр, запаволеную здымку. У сучасным кіно гэтыя эфекты звыклія. Але многія рэжысёры вучыліся і дагэтуль вучацца ў Жоржа Мельєса, менавіта ім прыдуманя эфекты выкарыстоўваюць у сваіх фільмах.

Гук і колер у кіно. Кіно без гуку называюць *нямым*. Адным з самых знакавых у нямым кіно стаў вобраз Валацугі. Яго стварыў і сыграў вядомы рэжысёр і акцёр Чарлі Чаплін. Атрымаўся надзіва кранальны і адначасова смешны герой, які імгненна стаў папулярным.

Гук у кіно з'явіўся толькі праз 30 гадоў пасля першага кінасеанса братаў Люм'єр.

Але асабліва цікавая гісторыя з'яўлення ў кіно *колера*. У першых каляровых фільмах плёнку размаляўвалі ўручную. Амерыканскі фільм-

казка «Чараўнік краіны Оз» пачынаецца з чорна-белых кадраў. Затым нечакана выява становіцца каляровай. Гэта зроблена для ўзмацнення эфекту кантрасту паміж рэальным светам, дзе нарадзілася дзяўчынка Элі, і светам фантастычным, куды яна нечакана трапляе.

Гісторыя кіно — гэта гісторыя арыгінальных ідэй, вынаходстваў і тэхнічных прылад. Даведваючыся пра іх, мы крок за крокам набліжаемся да разгадкі свету кіно.

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

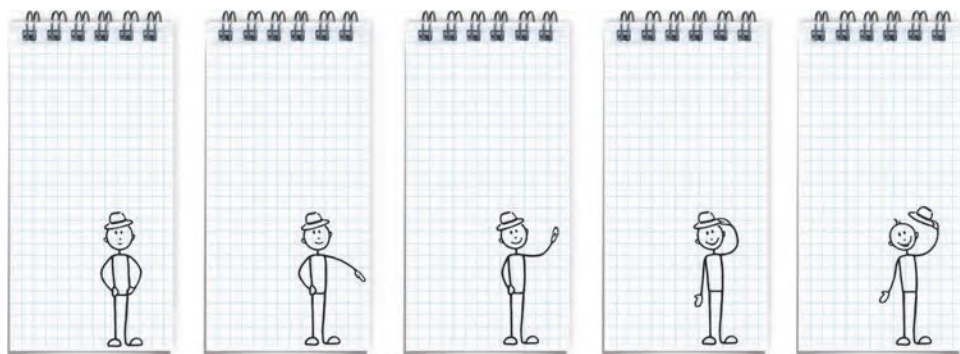

1. Паглядзіце ў электронным дадатку фільмы «Паліты палівальшчык» і «Прыбыццё цягніка», створаныя братамі Люм'ер. Параўнайце сюжэты фільмаў. Чым, на ваш погляд, яны адрозніваюцца? Які з фільмаў стаў пачаткам развіцця дакументальнага кіно, а які — мастацкага? Патлумачце свой адказ.

2. Паглядзіце ў электронным дадатку фрагмент фільма «Падарожжа на Месяц» Жоржа Мельеса. Знайдзіце ў ім некалькі спецэфектаў. Раскажыце пра адзін з іх.

ТВОРЧАЯ МАЙСТЭРНЯ

3. Спробы ўлавіць рух працягваюцца і сёння. Самы прасты прыклад — «цуда-нататнік». На яго старонках малююць фігурку чалавека або жывёлы. На кожнай новай старонцы — новы рух часткі фігуркі, напрыклад тулава або рукі. Калі хутка прагартаць старонкі нататніка, ствараецца ілюзія руху фігуркі — як быццам фрагмент фільма. Паспрабуйце зрабіць «цуда-нататнік» самастойна. Для гэтага неабходна:

- набыць невялікі нататнік даўжынёй не больш за 15 см;

- намалюваць у правым ніжнім ражку кожнай старонкі фігурку чалавека або жывёлы ў новай фазе руху;
  - сагнуць нататнік і з дапамогай вялікага пальца хутка прагартаць усе старонкі.
- Раскажыце, што ў вас атрымалася.

§ 21–22. ГУЛЬНЯВОЕ (МАСТАЦКАЕ) КІНО

Кадр з фільма
«Вялікае рабаванне цягніка»
(рэжысёр Эдвін Пóртэр)

Афіша фільма
«Лясная быль»
(рэжысёр Юрый Тарыч)

Мастацкае кіно — адзін з самых папулярных відаў мастацтва. Сёння мастацкае кіно часта называюць гульнявым — ад слова «гульня».

Першыя мастацкія фільмы.

Першы мастацкі фільм назваць цяжка. Хтосьці лічыць, што гэта фільм «Паліты палівальшчык» братаў Люм'ер. А некаторыя даследчыкі мяркуюць, што першы мастацкі фільм — «Вялікае рабаванне цягніка» (гл. электронны дадатак). У ім мы знаёмімся з невялікім, але яркім аповедам.

Рабаўнік цягніка паварочваецца ў бок гледача і страляе ў сваіх пераследнікаў. Узнікае нечаканы эфект стрэлу ў глядзельную залу. Многія людзі хадзілі на кінасеанс толькі для таго, каб паглядзець гэты фрагмент і адчуць «страх і жах» зноў і зноў.

Першы беларускі фільм «Лясная быль» стварыў Юрый Тарыч па апавесці «Свінапас» Міхася Чарота. Галоўны герой фільма нагадвае быліннага персанажа. Ён увесь час трапляе ў складаныя сітуацыі, але з лёгкасцю

